

Η ΕΠΤΑΝΗΣΟΣ ΚΑΙ Ο ΚΑΛΒΟΣ

ΜΙΑ ΑΓΝΩΣΤΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ

Ο Ζακυνθινός ποιητής των «Ώδων», από το Λονδίνο όπου— καθώς ξέρουμε— είχε πάει με τον άλλον μεγάλο συμπολίτη του Φώσκολο στα 1816, όταν είδε να φουρντώνη στην Ελλάδα η επανάσταση, για την απελευθέρωση, κατέβηκε στο Ναύπλιο, πρόθυμος να προσφέρει τις υπηρεσίες του και τον έαυτό του για τη μεγάλη υπόθεση. Σάν είδεν όμως, έπειτα από κάμποσο καιρό, πώς δέν ήθελαν να τον χρησιμοποιήσουν κι' αφού απελπίστηκε από τις διχόνιες των πολιτικών και στρατιωτικών άρχηγών του 'Αγώνος, έφυγεν από κει και πήγε στο Παρίσι. Στη γαλλική πρωτεύουσα γνωρίστηκε με πολλούς κορυφαίους στα γράμματα και συνεργάστηκε στο περίφημο τότε φιλελληνικό γαλλικό περιοδικό «Revue Encyclopedique». Σ' αυτό γράφανε έκτος από τους ξένους φιλέλληνας και πολλοί έπιφανείς Έλληνες υποστηρίζοντες τα ελληνικά δίκαια άπέναντι της ευρωπαϊκής διπλωματίας και καλλιεργούντες από τις στήλες του τον ευρωπαϊκό φιλελληνισμό που τόσο βοήθησε το μεγάλο άγώνα του είκοσιένα.

Ο 'Ανδρέας Κάλβος στο Παρίσι έμεινε ως τα τέλη του 1826 κι' έπειτα έφυγε για την Κέρκυρα από όπου έστειλε στο περιοδικό μια περίφημη ανταπόκριση που δημοσιεύτηκε στο φυλλάδιο του 'Απρίλη του 1827. Η ανταπόκριση αυτή άποτελεί μια γλαφυρή και πλήρη έκθεση για την κατάσταση των έπτά νησιών του 'Ιονίου, για το κλίμα τους, τον πληθυσμό της και τη δημοσία εκπαίδευση του έπτανησιακού λαού. Όπως είναι γραμμένη σ' ώραίο γαλλικό ύφος, γλαφυρότατη και γεμάτη από όρθες κρίσεις και σοβαρές παρατηρήσεις, άποτελεί ένα πολύτιμο μνημείο για τον πινδαρικό ποιητή της νεώτερης Ελλάδας και για την ιστορία της εποχής του.

Από την έκτεταμένη κάπως αυτή έκθεση, τώρα που η επικαιρότητα μās σπρώχνει να θρηνήσουμε την τελειωτική καταστροφή του ιστορικού κτιρίου της 'Ιονίου 'Ακαδημίας και της Κερκυραϊκής βιβλιοθήκης, από τα όποια ο βάρβαρος κατακτητής δέν άφησε φεύγοντας παρά μόνον τα ερείπια και την τέφρα, δίνουμε έδω σέ μετάφραση, το μέρος εκείνο της ανταπόκρισης που μιλεί για τα δύο αυτά πνευματικά ιδρύματα και την προσπάθεια τότε των έπτανησίων για την ψυχική καλλιέργεια και την μόρφωση του λαού των. Είναι γνωστόν ότι γι' αυτά πρωτοστάτης, ψυχή, χορηγητής και μεγάλος ευεργέτης υπήρξεν ο άγγλος φιλέλληνας Γκίλφορντ.

Και για όλα αυτά ο Κάλβος γράφει τ' ακόλουθα:

«Όταν το 1820, ο λόρδος Γκίλφορντ έκαμε μια περι-
οδεία στα νησιά για να εξείσση ποια είναι τα κατάλληλα

» μέσα που θα εύνοούσαν την εγκατάσταση διαφόρων κατα-
» στημάτων δημοσίας εκπαιδεύσεως, δέ βοήκε παρά λίγα
» σχολεία και μάλιστα σέ άξιοθρήνητη κατάσταση. Έδίδα-
» σκαν εκεί τα ελληνικά και τ' άγγλικά, την αριθμητική
» και μαθηματική, αλλά, καιτοι οι δάσκαλοι ήταν ικανοί
» ε άριθμός των μαθητών ήταν πολύ περιορισμένος και
» σούχι πάντοτε σταθερός. Ήταν λοιπόν άναγκαίο ένα σύ-
» στημα εκπαιδεύσεως κανονικό και τελειοποιημένο. Έπρεπε
» να πολλαπλασιασθοθέν τά σχολεία, να συγκεντρωθώ μεγα-
» λύτερος άριθμός μαθητών που να φοιτοέν τακτικά και
» ν' άπλοποιηθώ η μέθοδος της διδασκαλίας. Στη Γαλλία,
» στην 'Αγγλία οι κατώτερες τάξεις του λαού, που έχουν
» μπόρος στα μάτια τους για παράδειγμα τις ανώτερες τάξεις,
» ξέρουν να εκτιμήσουν τα πλεονεκτήματα της εκπαιδεύσεως
» αλλά στα 'Ιόνια νησιά, ένα παρόμοιο έλατήριο έλειπε τέ-
» λεια. Έπρεπε λοιπόν να μη κανείς μέσα στο σπίτι του
» άπλου εργάτη, να επισκεφθώ τα διάφορα χωριά, και,
» αφού δέν είχε να παρουσιάση παραδείγματα, να μεταχει-
» ρισθώ το λόγο και τη λογική για να πείση το λαό και να
» τον κάμν να δεχθώ το ευεργέτημα μιας διανοητικής καλ-
» λιέργειας και καλύτερα ένουουμένης ήθικης.»

Έδω ο Κάλβος παραθέτει ένα πίνακα των σπι-
τιών με στατιστική για τους κατοίκους, τα σχολεία
και τους μαθητάς κάθε νησιού, από τον όποιον βγαί-
νει σύνολο κατοίκων των έπτά νησιών, 176,392,
Σχολείων 29 και μαθητών 1,733. Κι' εξακολουθεί.

«Κι' ένω προετοιμάζουν τις κατώτερες τάξεις
σέ μιάν εύτυχη μεταβολή για το ήθικό και τη βιο-
μηχανία του τόπου, φροντίζουν επίσης για τους
νέους εύγενείς που ως τώρα δέν εύρισκαν κανένος
είδους εκπαίδευση. Προορίσανε ειδικώς γι' αυτούς,
στην Κεφαλλονιά, ένα κολλέγιο επάνω σ' ένα ύψωμα,
τέσσαρα μίλλια άπ' τ' 'Αργοστόλι, κοντά σ' ένα άρ-
χαίο βενετσιάνικο φρούριο. Από τη μια μεριά βλέ-
πει προς την άνοικτη θάλασσα, όπου στη μέση η
Ζάκυνθος φαντάζει σ'έν πλωτός κήπος, κι' από την
άλλη, προς το ώραίο λιμάνι του 'Αργοστολίου, πε-
ρικλεισμένο από τα ψηλά βουνά του νησιού. Το
ώραίο θέαμα της φύσεως, μια άπόλυτη ήσυχία, ο
καθαρός άέρας μυρωμένος από τις καλλιεργημένες
πλαγιές, όπου είναι κτισμένο το κολλέγιο, συνδυά-
ζονται θαυμάσια με τα μαθήματα που θα αναπλά-
σουν αυτή τη νεότητα, προορισμένη να διευθύνη
τις δημόσιες υποθέσεις του τόπου. Μία κάποια
πραότης στα ήθη, ένα είδος ειδωλολατρίας για κά-
θε τι που είναι ώραίο, μια μεγάλη διαύγεια πνεύ-
ματος, είναι άναγκαίες στους δημόσιους άνδρες' και
άσφαλώς, η τοποθεσία του σχολείου αυτού είναι κα-

ταλληλότατη νά εμπνεύση ύψηλά αισθήματα και νά γεμίση τήν καρδιά μέ τις ποιό γλυκές έντυπώσεις.

«Μόνον τό φθινόπωρο τοῦ 1822 τό Πανεπιστήμιο ἔτων Ἴονίων νησιῶν ἀνοίξε. Εἶναι κτισμένο στό μεγάλο βράχο πού ἀποτελεῖ μέρος τῶν νησιῶν και σχεδόν τῆς πόλεως τῆς Κερκύρας. Εἶναι νά θαυμάζη κανεῖς μαθαίνοντας πῶς αὐτή τῆ χρονιά, βρίσκονται ἐκεῖ δεκάξη καθηγητές, οἱ περισσότεροι πρώτης τάξεως. Ἔτσι τό ἴδρυμά μας, ὅταν ἐκτιμηθῆ ἀρκετά ἀπό τό ἔθνος, θά μπορέση νά συναγωνιστῆ τά ὅμοια ἴδρύματα πού ὑπάρχουν στίς ἄλλες χώρες τῆς Εὐρώπης και ὁ ταξιδιώτης, πού θά ἐπισκέπτεται τήν Πατρίδα μας δέ θά λυπάται πιά βρίσκοντας τοὺς ἀπογόνους τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων βυθισμένους σέ μιὰ νεροπιασμένη ἀμάθεια κι' ἕνα πληθυσμό ἀπό 176,000 ψυχές στή φτώχεια και στή δυστυχία. Σχεδόν ὅλοι αὐτοί οἱ νέοι καθηγητές σπούδασαν στά περιφημότερα Πανεπιστήμια μ' ἔξοδα τοῦ λόρδου Γκίλφορντ κι' ἔτσι συγκεντρώσαμε στό δικό μας μιάν ἐκλογή ἀνθρώπων σπουδασμένων και πλούσιων σέ γνώσεις πού τις πήρουν ἀπό τήν Ἀγγλία, τῆ Γερμανία, τῆ Γαλλία και τήν Ἰταλία. Ἡ περίπτωση αὐτή μᾶς δίνει τῆ ἐλπίδα πῶς ἡ διανοητική μας ἀνάπτυξη δέ θάχει τό χαρακτηρισ τῆς ἀποκλειστικότητας τῶν ἰδεῶν.

«Οἱ τριάντα μία ἔδρες πού μοιράστηκαν προσωρινά οἱ τακτικοί καθηγητές εἶναι οἱ ἀκόλουθοι: 8 τῆς Θεολογίας, 3 τοῦ Δικαίου, 3 τῆς Ἱατρικῆς, 1 τῆς Βοτανικῆς, 1 τῆς Γεωργίας, 1 τῆς Χημείας, 5 τῶν Μαθηματικῶν, 2 τῆς Φιλοσοφίας, 1 τῆς Μουσικῆς, 1 τῆς Ρητορικῆς, 2 τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας, 2 τῆς Ἀγγικῆς γλώσσης και φιλολογίας, 1 τῆς Λατιν. Φιλολογίας, 3 τῆς Ἱστορίας, 1 τῆς Ἀρχαιολογίας, 1 τῆς Φυσικῆς.

Τό Λύκειον ἀπ' ὅπου βγαίνουν φοιτηταί γιά τό Πανεπιστήμιο βρίσκεται στό ἴδιο κτίριο, πρῶγμα πού συντείνει νά εμπνέει τήν ἀμύλλα στοὺς μικρότερους και νά ἐπαυξάνει τήν αὐτοπεποίθηση, ὅταν ἀπό τάξη σέ τάξη, φθάνουν σι' ἀνώτερα μαθήματα.

«Ἄλλοτε ἡ κάτω τάξη τοῦ λαοῦ τῶν νησιῶν μας μιλοῦσε μιὰ διάλεκτο φτιαγμένη ἀπό παραμορφωμένες ἑλληνικές φράσεις και βενετσιάνικες, στερημένη ὅλη τῆ χάρη τους. Οἱ εὐγενεῖς νερεπόνταν νά χρησιμοποιοῦν τὰ ἑλληνικά καθῶς και τὰ καθαρὰ Ἰταλικά. Μόνον οἱ χωρικοὶ διατηροῦσαν λίγο τό πρωτόγονο ἴδιον αὐτοῦ τόπου, ἀλλά εἶναι βέβαιο πῶς μέ τὸν καιρὸ θά ἀκολουθοῦσαν τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων. Σήμερα πού ὅλα τὰ μαθήματα γίνονται στήν ἑλληνική γλώσσα, οἱ φοιτηταί ἀρχισαν νά διαδίδουν ἔξω ἀπὸ τήν περιοχὴν τοῦ Πανεπιστημίου, γλωσσικούς τόνους κομψότερους και πλουσιώτερους ἀπὸ ἐκείνους πού μεταχειρίζονται στήν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα. Ἀκόμη δέκα ἢ δεκαπέντε χρόνια και ἡ γλώσσα μας θά ἔχει παγιωθῆ. Τότε θά ἐξαφανισθῆ αὐτὴ ἡ παράδοξη συνήθεια, πού ὑπῆρχε, σέ μιὰ ἑλληνική πόλη νά μεταχειρίζονται μιὰ Ἰταλικὴ παρεφθαρμένη γλώσσα στά δικαστήρια και στή βουλή. Ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν καθηγητῶν συμπληρωθῆ, τό ἴδρυμα θά σσειχίσῃ ὅλα—ὅλα στό κράτος εἰκοσιπέντε χιλιάδες τάλληρα (120.000 φράγκα), πού θά κυκλοφοροῦν στὸν τόπο και θά προσελκύσουν και ἄλλα πλούτη ἀπὸ ξένας χώρας' ἐνῶ

πρὶν ἀνοίξη τό Πανεπιστήμιο, περισσότερα ἀπὸ 36 χιλιάδες τάλληρα (180.000 φράγκα) ἐβγαίναν ἀπὸ τὰ νησιά κάθε χρόνο γιά τῆ σπουδὴ καμμιά ἔξηναριά νέων πού πῆγαιναν νά σπουδάσουν στήν Ἰταλία.

«Αὐτὰ τὰ χροστᾶμε στὸν ἀξιοπρότανο τοῦ Πανεπιστημίου σας, στό μοναδικὸ Λόρδο Γκίλφορντ. Ἄλλὰ τὰ εὐεργετήματα αὐτὰ δὲν περιορίζονται καθόλου ἰδῶ. Ἐνῶ ἡ Κυβέρνηση προσοκαλεῖ μ' ἔξοδά της γιά νά παρακολουθήσουν θεολογικά μαθήματα καμμιά ἑκατοστὴ νέους ἰερωμένους πού προσρίζονται μιὰ μέρος νά διαδώσουν τὴν παιδεία στήν ὑπαιθρο και νά ἐνισχύσουν τὴ φωτισμένη θεοσέβεια τῶν πιστῶν, ὁ Γκίλφορντ, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, συντηρεῖ σαράντα νέους, πού θά βγοῦν ἢ λαμπροὶ δικασταὶ ἢ ἔμποροι τίμιοι και ἀξιοσέβαστοι ἢ φίλεργοι καλλιεργητές.

«Ἡ Βιβλιοθήκη πού ἰδρύθηκε ἰδῶ και δυὸ χρόνια, περιέχει τώρα 30.000 τόμους ἐκλεκτῶν ἔργων, πού ἕνα μεγάλο μέρος εἶναι ἰδιοκτησία τοῦ εὐεργέτου μας. Σ' αὐτὰ διακρίνεται ἰδιαίτερος ἡ σπανία και πλουσία συλλογὴ ἀπὸ κάθε ἔγγραφο πού δημοσιεύθηκε στή νέα ἑλληνική, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πού ἀρχισαν νά γράφουν σ' αὐτὴ τῆ γλώσσα, ὡς τὰ σήμερα' και μιὰ ἄλλη συλλογὴ ὄχι λιγώτερο πολέ τιμη, ἀπὸ χειρόγραφα, σχεδὸν Ἰταλικά, πού περιέχουν ἱστορικὲς πληροφορίες πολὺ μεγάλου ἐνδιαφέροντος...»

«Ὁ Κάλβος ἐξακολουθεῖ τὴν ἐκθεσὴ του κατόπιν δίνοντας πληροφορίες γιά τό Βοτανικὸ Κήπο και τό Σχολεῖο σχεδίου και γλυπτικῆς, πού ἰδρύθηκαν παράλληλα στήν Κέρκυρα.

Και τελειώνει τὴν ἀνταπόκρισὴ του αὐτὴ πού τὴ στέλνει στὸν διευθυντὴ τῆς «Ἐγκυκλοπαιδικῆς Ἐπιθεωρήσεως» μέ τ' ἀκόλουθα.

«Ἰδοῦ, Κόρις, μιὰ ἀτελής σκιαγραφία τοῦ τί ἐγινεν ἰδῶ, σχετικὰ μέ τὴν ἐκπαίδευση στό μικρὸ διάστημα τῶν ἔξη χρόνων. Δὲν μπορῶ νά σᾶς μιλήσω γιά τὴν ἐπίδραση πού οἱ πρῶτες αὐτὲς προσπάθειες εἶχαν στά ἦθη και τὴ βιομηχανία τοῦ τόπου, ἀλλὰ μποροῦμε νά κολακευόμαστε πῶς πολὺ γρήγορα θά χαιρόμαστε τὸ ὄραιο θέαμα ἐνὸς λαοῦ πού ἐγινε εὐτυχισμένος μέ τὴν πραγματικὴν ἐξύψωσὴ του.»

Στὴν ἐκθεση αὐτὴ λάμπει τό διορατικὸ και πρακτικὸ πνεῦμα τοῦ πατριωτικώτατου ποιητῆ και λόγιου πού χρημάτισε και καθηγητῆς στήν Ἴονιο Ἀκαδημία. Και εἶναι χαρακτηριστικὸς τῆς πίστεως πού τὸν διαπνέει ὁ ἐνθουσιασμός πού φανερώνεται στήν περιγραφὴ του, ὅπου πληροφορεῖ πῶς ἡ προσπάθεια πού γίνεται γιά τὴν καλύτερευση τῶν Ἴονίων θά στηριχθῆ στήν πνευματικὴ ἀνάπτυξη και τὴν ἠθικὴ και θρησκευτικὴ ἐξύψωσὴ του.

Μήπως αὐτὰ δὲν εἶναι οἱ κυριώτερες τάσεις κάθε πολιτισμένου λαοῦ και ἀπὸ τὴν ἴδια ἰδέα δὲ φωτιζόταν, ὅταν ἀρχισε νά θεμελιώνη τό νέο ἐλεύθερο μένο Κράτος, ὁ μεγάλος Κερκυραῖος Κυβερνήτης;